

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่นำมาใช้ในงานวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้แบบ Tribe ที่มีต่อความเข้าใจในการอ่าน แบ่งออกเป็น 7 หัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education)
 - 1.1 ความหมายของพหุวัฒนธรรมศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญและแนวทางในการจัดการศึกษาตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม
2. แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)
 - 2.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
 - 2.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
 - 2.3 ข้อดีและประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
 - 2.4 บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ
 - 2.5 รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือ
3. แนวคิดและหลักการจัดการเรียนรู้แบบสังคมกลุ่มชนเผ่า (Tribe Learning Community course)
4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking)
 - 4.1 ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์
 - 4.2 กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์
 - 4.3 ลักษณะของการคิดเชิงวิเคราะห์
 - 4.4 องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของการคิดเชิงวิเคราะห์
 - 4.5 ประโยชน์ของการคิดเชิงวิเคราะห์
 - 4.6 แนวการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์
5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเจตคติ (Attitude)
 - 5.1 ความหมายของเจตคติ
 - 5.2 ลักษณะของเจตคติ
 - 5.3 ประเภทของเจตคติ
 - 5.4 องค์ประกอบของเจตคติ

6. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอ่าน

6.1 ความหมายของการอ่าน

6.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการอ่าน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education)

1.1 ความหมายของพหุวัฒนธรรมศึกษา

พหุวัฒนธรรมศึกษา หรือ การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ได้เริ่มมีการศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในอเมริกามีการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมากจากหลากหลายเชื้อชาติศาสนา ต่างวัฒนธรรม ทำให้เป็นประเทศที่มีความตื่นตัวด้านพหุวัฒนธรรมศึกษาที่ก้าวหน้าประเทศหนึ่ง แต่ก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะมีความตื่นตัวด้านพหุวัฒนธรรมศึกษาดังเช่นทุกวันนี้ ก็ได้ผ่านขั้นตอนการปรับความคิดหลายช่วง ซึ่งนักการศึกษาต่างก็ได้ให้ความหมายของ Multicultural Education ไว้ดังนี้

Banks J. (1993) ได้ให้ความหมายของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมไว้ว่าเป็น การศึกษาที่มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในหมู่ผู้เรียนที่มาจากเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ฐานะทางสังคม และวัฒนธรรมที่ต่างกัน จุดมุ่งหมายหลักอีกประการหนึ่งของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมที่ Banks กล่าวถึงก็คือ เพื่อช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะรวมถึงทัศนคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยและมีความหลากหลาย

Gollnick, Donna M. (2009 : 4) กล่าวว่า พหุวัฒนธรรมศึกษา คือ ยุทธศาสตร์ในการศึกษาวัฒนธรรมของผู้เรียน ที่นำมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในชั้นเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน พหุวัฒนธรรมศึกษาสามารถสนับสนุนและขยายแนวคิดของวัฒนธรรม ความเสมอภาค ความยุติธรรมในสังคมและความเสมอภาคทางสังคมเข้าไปในโรงเรียน เช่น การตั้งกฎเกณฑ์ หรือการใช้กฎเกณฑ์ต่างๆที่จะนำไปสู่ความเข้าใจของการพัฒนาและการฝึกฝนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา

จรรยา จิวานาน (อ้างถึงในสุธารา โยธาจันทร์, 2541 : 12) ได้กล่าวสรุปความหมายของพหุวัฒนธรรมศึกษาไว้ดังนี้ การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นมโนคติหรือแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลายโดยการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม และความต้องการของนักเรียน ด้วยการบูรณาการเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับความเสมอภาคในการเรียน สำหรับความแตกต่างที่ทำให้เกิดความหลากหลายจะรวมถึง ความแตกต่าง

ด้านสีผิว เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ชั้นของสังคม และเศรษฐกิจ เพศ เด็กพิเศษ อายุและวัฒนธรรมอื่น
ต่างๆ

สุธารา โยธจันทร์ (2541: 13) ได้สรุปความหมายของการศึกษาพหุวัฒนธรรมไว้ว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมนั้นหมายถึง การจัดการศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของวัฒนธรรม ในสังคมซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของหลักสูตรในโรงเรียนให้ยอมรับและ เคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมในสังคมนั้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนในด้านต่างๆ ตลอดจน คำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสร้างสรรค์และเป็นสุข

จากความหมายของพหุวัฒนธรรมศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจสรุปได้ว่า พหุ วัฒนธรรมศึกษา คือ การจัดการศึกษาที่มุ่งให้เกิดความเท่าเทียมกันในด้านโอกาสทางการศึกษาของ ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน โดยการจัดการศึกษาจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม สร้างผู้เรียนที่เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง และยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างได้อย่างมี ความสุข

1.2 ความสำคัญและแนวทางในการจัดการศึกษาตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม

สังคมใดที่ขาดความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาจจะไม่สามารถที่จะเผชิญความ เปลี่ยนแปลงได้ แล้วจะต้องล่มสลายไปในที่สุด หรือไม่ก็จะต้องไปเลือกวัฒนธรรม ซึ่งไม่เหมาะกับ สังคมตนเองมาใช้ แต่อย่างไรก็ตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงการมีเสรีภาพ เต็มที่ที่จะประพฤติปฏิบัติตามใจตนเอง จนส่งผลให้เกิดปัญหาการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างขาดความ สมดุล แต่หมายถึงการยอมรับและอยู่ร่วมกันบนพื้นที่แห่งความหลากหลายทางความคิดและการ ดำรงชีวิต (livelihood) ซึ่งก็ไม่ได้หมายถึงการทำให้ “อนุวัฒนธรรม” เป็นเพียงตัวประกอบใน วัฒนธรรมกระแสหลักเท่านั้น ดังนั้นการสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมเป็นการสร้างฐานรากที่ สำคัญของมิตรภาพและความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างชาติ ในโลกที่มีการติดต่อสัมพันธ์ด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว จะต้องเสริมความเข้าใจระหว่างกันด้านความคิด วิถีชีวิต และค่านิยมที่ยังหลากหลาย มากในโลกปัจจุบัน (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2550 <http://smf.sdmkku.com/index.php?topic=65.0>)

หลักการพื้นฐานของการยอมรับและเคารพในความแตกต่างกันของปัจเจกชนและ ของกลุ่มชน หมายความว่านโยบายการศึกษาจะต้องมีความหลากหลายอย่างพอเหมาะพอควร และ

จะต้องไม่เป็นสาเหตุของการแบ่งแยกทางสังคม (วไล ณ ป้อมเพชร, 2545 : 34-40) โรงเรียนทุกโรงเรียนจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะแม้นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่ได้เรียนรู้เรื่องความหลากหลายวัฒนธรรมจากกิจกรรมของโรงเรียน ก็เรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากภายนอกในสังคม ซึ่งทุกๆคนจะได้ประสบกับความหลากหลายของมนุษย์ตลอดชีวิต (เกสรี สุวรรณเรืองศรี, 2542 : 43)

Gollnick, Donna M. (2009 : 18) ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม (Cultural Identity) ว่าหมายถึง ฐานของสมาชิกในกลุ่มที่มีความหลากหลาย มีปฏิสัมพันธ์กันและมีอิทธิพลต่อกันอื่นๆ ลักษณะเฉพาะภายในกลุ่มเป็นการสะท้อนด้วยปฏิสัมพันธ์กับบทบาทสำคัญของกลุ่ม และพลังเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม องค์ประกอบที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมย่อยในสังคมมี 8 ประการดังนี้

- (1) ชาติพันธุ์ และเชื้อชาติ (Ethnicity and Race)
- (2) ชนชั้นและฐานะทางสังคม (Class and Socioeconomic Status)
- (3) เพศ (Gender and Sexual Orientation)
- (4) กลุ่มพิเศษ เช่น พิการหรือมีระดับปัญญาเป็นเลิศ (Exceptionality)
- (5) ภาษา (Language)
- (6) ศาสนา (Religion)
- (7) ภูมิประเทศที่อยู่อาศัย (Geography)
- (8) อายุ (Age)

จากความสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่าการยอมรับและเข้าใจกันในสังคมนั้นเป็นสิ่งจำเป็น การทำให้ผู้คนเกิดการยอมรับและเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นจึงต้องเกิดขึ้น ซึ่งวัยเด็กเป็นวันที่มีอคติและความยึดมั่นถือมั่นน้อยกว่าผู้ใหญ่จึงเป็นวัยที่เราควรให้ความสำคัญในการปลูกฝังให้เกิดแนวคิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยสอดแทรกเข้าไปในการให้การศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจนำ องค์ประกอบทั้ง 8 ประการ มาเป็นตัวแปรในงานวิจัยครั้งนี้ เนื่องจาก หากเด็กทราบและยอมรับในความแตกต่างกันขององค์ประกอบทั้ง 8 ประการที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของผู้คนในวัฒนธรรมหรือภูมิภาคต่างๆ ดังกล่าวก็จะทำให้ ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะยอมรับความเป็นพหุวัฒนธรรมได้มากขึ้นในอนาคต

2. แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

2.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Alice F. Artzt and C.M. Newman, (1999 : 448-449) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนร่วมกัน เป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อเรียนรู้อะไรบางอย่างร่วมกัน เพื่อให้กลุ่มประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยสมาชิกในกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว การที่สมาชิกจะบรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้น ทุกคนต้องปรึกษาหารือกันและกัน ช่วยเหลือกันให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ครูมีบทบาทเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ จัดหา และชี้แนะแหล่งค้นคว้าข้อมูล ซึ่งผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าเอง ซึ่งตัวผู้เรียนจะเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้เพื่อนในกลุ่มเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน

Slavin, Robert E. (1995 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการเรียนที่ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดกัน โดยผู้เรียนจะมีการโต้ตอบกันภายในกลุ่ม ร่วมมือกันทำงาน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 34) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยแต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่ม

จันทรา ตันติพิงสานุรักษ์ (2544 : 4) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน โดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคน ในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 134) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันออกเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งเป็นลักษณะการรวมกลุ่มอย่างมีโครงสร้างที่ชัดเจนมีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนของตนเองและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ได้รวบรวมมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมกลุ่มย่อย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน ได้มีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริงในการร่วมกันคิด การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการช่วยเหลือกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยสมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความรับผิดชอบทั้งภาระกิจของตนเองและของกลุ่ม เพื่อนำพาให้กลุ่มประสบความสำเร็จร่วมกัน

2.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson, Johnson and Holubec, (1994) (อ้างถึงในทิตินา แจมมณี, 2550 : 99-101) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ ไม่เพียงแต่เป็นการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบความสำเร็จเท่านั้น การเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญครบ 5 ประการดังนี้

(1) การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะต้องตระหนักว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญ และความสำเร็จของกลุ่มขึ้นกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ในขณะเดียวกันสมาชิกแต่ละคนประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ความสำเร็จของบุคคลและของกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน ดังนั้นแต่ละคนต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย เพื่อประโยชน์ร่วมกัน การจัดกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้ทำได้หลายทาง เช่น การให้ผู้เรียนมีเป้าหมายเดียวกัน หรือให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการทำงาน/การเรียนรู้ร่วมกัน (Positive Goal Interdependence) การให้รางวัลตามผลงานของกลุ่ม (Positive Reward Interdependence) การให้รางวัลตามผลงานของกลุ่ม (Positive Resource Interdependence) การมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันให้แต่ละคน (Positive Role Interdependence)

(2) การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face-to-face promotive interaction)

การที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะห่วงใยไว้วางใจ ส่งเสริมและช่วยเหลือกันและกันในการทำงานต่างๆร่วมกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

(3) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability)

สมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ และพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ไม่มีใครที่จะได้รับประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน ดังนั้นในกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงาน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม วิธีการที่สามารถส่งเสริมให้ทุกคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ที่มีหลายวิธี เช่น การจัดกลุ่มให้เล็ก เพื่อจะได้มีการเอาใจใส่กันและกัน ได้อย่างทั่วถึง การทดสอบเป็นรายบุคคล การสุ่มเรียกชื่อให้รายงาน ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่ม การจัดให้กลุ่มมีผู้สังเกตการณ์ การให้ผู้เรียนสอนกันและกัน เป็นต้น

(4) การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and Small-group skills)

การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญๆ หลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกัน ซึ่งครูควรสอนและฝึกให้แก่ผู้เรียนเพื่อช่วยให้ดำเนินงานไปได้

(5) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group Processing)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มและผลงานของกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้นี้อาจทำโดยครู หรือผู้เรียน หรือทั้งสองฝ่าย การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มนี้เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้กลุ่มตั้งใจทำงาน เพราะรู้ว่าจะได้รับข้อมูลป้อนกลับ และช่วยฝึกทักษะการรู้คิด (Metacognition) คือสามารถที่จะประเมินการคิดและพฤติกรรมของตนที่ได้ทำไป

2.3 ข้อดีและประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

อารี สันทรวี (2543 : 36-37) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อนักเรียนมีดังต่อไปนี้

- (1) ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
- (2) ทำให้นักเรียนมียุทธวิธีในการเรียนที่ดี
- (3) ทำให้นักเรียนมีความทรงจำดีขึ้น
- (4) ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจภายในมากขึ้น
- (5) ทำให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น
- (6) ทำให้นักเรียนชอบเรียนวิชาต่างๆมากขึ้น

- (7) ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครู
- (8) ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกันมากขึ้น
- (9) ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณเป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากเพื่อน
- (10) ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (มีความภาคภูมิใจในตนเอง)

จันทรา ดันติพงสานุรักษ์ (2544 : 41) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือว่ามีประโยชน์ต่อนักเรียน ทั้งในด้านสังคมและวิชาการดังนี้

- (1) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพราะทุกคนร่วมมือในการทำงานกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน
- (2) ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดงความคิดเห็น ลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน
- (3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เด็กเก่ง ช่วยเด็กที่ไม่เก่ง ทำให้เด็กเก่งภาคภูมิใจ รู้จักใช้เวลา ส่วนเด็กอ่อนเกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน
- (4) ทำให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การร่วมคิด การระดมความคิดเห็น นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุด เป็นการส่งเสริมให้ช่วยคิดหาข้อมูลให้มาก คิดวิเคราะห์และเกิดการตัดสินใจ
- (5) ส่งเสริมทักษะทางสังคม ทำให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน
- (6) ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

Johnson, Johnson and Holubec, (1994) (อ้างถึงในทิตินา แคมมณี, 2550 : 99-101-102) ได้กล่าวถึงผลดีของการเรียนแบบร่วมมือซึ่งได้จากการรวบรวมผลการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือทั้งงานวิจัยเชิงทดลองและงานวิจัยเชิงหาความสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

- (1) มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (Greater efforts to achieve)

การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทน

มากขึ้น (Long-Term Retention) มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

(2) มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น (More Positive Relationships Among Students)

การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬามากขึ้น ใฝ่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม

(3) มีสุขภาพจิตดีขึ้น (Greater Psychological Health)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญกับความเครียดและความผันแปรต่างๆ

จากผลดีและประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือที่รวบรวมมาข้างต้น นั้นชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นประโยชน์และส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและด้านการพัฒนาทักษะทางสังคมและการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเป็พื้นฐานช่วยให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับความแตกต่างของกันและกัน สามารถปรับตัวและอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างกันได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงเลือกการเรียนรู้แบบร่วมมือมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสังคมพหุวัฒนธรรม

2.4 บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จันทรา ตันติพงศานุรักษ์ (2544 : 23-29) ได้กล่าวว่าครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าผู้สอนจะใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบใดก็ตามจะต้องมีการลำดับขั้นตอนในการสอนคล้ายคลึงกัน คือ ขั้นเตรียมการสอน การเริ่มบทเรียน การกำกับดูแลการสอน และการประเมินผลงานและกระบวนการทำงาน

(1) ขั้นเตรียมการสอน ในขั้นนี้มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ

- 1.1 จุดประสงค์ ครูต้องแจ้งจุดประสงค์ให้นักเรียนทราบ
 - จุดประสงค์ทางด้านวิชาการ ได้แก่ เนื้อหาและทักษะต่างๆ
 - จุดประสงค์ทางด้านสังคม ได้แก่ ทักษะการปฏิสัมพันธ์

รูปแบบต่างๆ และการปฏิบัติงานร่วมกันของนักเรียน

1.2 ขนาดของกลุ่ม ขนาดของกลุ่มจะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีประเด็นที่จะต้องพิจารณา คือ

- การจับคู่ควรให้นักเรียนได้เริ่มทำกิจกรรมคู่ เพราะการทำกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวจะไม่มีใครถูกทอดทิ้งจากกลุ่ม
- กิจกรรมที่ต้องการทักษะและความคิดที่หลากหลายอาจจัดกลุ่มให้มีจำนวนนักเรียน เช่น กลุ่มละ 3 หรือ 4 คน
- ถ้าหากสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนสมาชิกหลายคน คือ ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะต้องแน่ใจว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
- การแบ่งกลุ่ม จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่
- ถ้าหากระยะเวลาในการทำกิจกรรมสั้น ขนาดของกลุ่มที่แบ่งต้องมีขนาดเล็กเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม

1.3 การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มอย่าง

เหมาะสมจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุความสำเร็จ ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดกลุ่มได้ดีที่สุด เพราะรู้จักนักเรียนในชั้นมากที่สุด และสามารถเตรียมการที่จะช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของกลุ่ม เช่น นักเรียนที่ต้องแยกออกมาสอนเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็นนักเรียนเก่งหรืออ่อน อย่างไรก็ตามมีแนวทางที่จะเสนอแนะ ดังนี้

- การจัดกลุ่มนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน ความแตกต่างที่จะนำมาจัดรวมเข้าในกลุ่มเดียวกัน อาจจะเป็นทางด้านภูมิหลัง ความสามารถ วัฒนธรรม เพศ ฯลฯ
- การสลับเปลี่ยนกลุ่มของนักเรียน การจะให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยกันนานเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับผลการปฏิบัติงานกลุ่มร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ก็มีหลักที่ว่าไปว่าจะต้องรอให้กลุ่มได้ทำงานร่วมกันจนบรรลุความสำเร็จ แต่ถ้าหากกลุ่มประสบปัญหาในการทำงานร่วมกัน ครูผู้สอนต้องให้คำแนะนำในการแก้ปัญหา

1.4 การจัดชั้นเรียน โต๊ะ เก้าอี้ จะต้องดำเนินการให้พร้อมก่อนที่นักเรียนจะเข้าชั้นเรียน เพื่อความสะดวกและความเป็นระเบียบ การจัดสภาพห้องเรียนจะมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน

1.5 การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จะต้องเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ที่จะใช้ไว้ให้พร้อม

(2) ชั้นเริ่มบทเรียน ในชั้นเริ่มบทเรียนมีสิ่งที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

2.1 ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การทำงานของกลุ่มจะดำเนินไปด้วยดี เมื่อนักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อกันและมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปสู่ความสำเร็จ

2.2 การอธิบายภาระงาน ครูผู้สอนอธิบายภาระงานที่จะต้องทำให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ถ้าสามารถเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของบทเรียนที่ผ่านมากับบทเรียนที่เรียนอยู่และบทเรียนที่จะต้องเรียนต่อไปก็จะเป็นสิ่งที่ดีมาก

2.3 การประเมินความสำเร็จ นักเรียนควรรู้ว่าจะมีวิธีการประเมินผลงานในการทำงานกลุ่มอย่างไร ครูผู้สอนและนักเรียนอาจร่วมกันวางหลักเกณฑ์การประเมินผลในการพิจารณาความสำเร็จ เช่น

- เพียงแค่ทำให้สำเร็จ (เช่น การช่วยกันวาดแผนที่ให้เสร็จภายใน 30 นาที)

- ตอบคำถามถูกต้อง (เช่น ถ้าทำคะแนนได้ระหว่าง 90-100 คะแนนจะได้เกรดA)

- เสนอความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในขั้นต่ำ (ตัวอย่าง ให้เหตุผลสนับสนุนความเหมาะสมในตำแหน่งของท่านมา 10 ประการ)

- แสดงทักษะทางสังคมที่กำหนดให้ (เช่น เตรียมข้อมูลที่จะแสดงให้เห็นว่ากลุ่มได้ใช้ทักษะวิจารณ์ในเชิงบวกในระหว่างการทำงานร่วมกัน)

2.4 การเสริมสร้างความรับผิดชอบของสมาชิก สมาชิกแต่ละคนจะตื่นตัวและร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงานกลุ่ม ถ้าหากว่าสมาชิกได้รู้ล่วงหน้าว่าจะมีการติดตามผลการปฏิบัติงาน และทักษะทางสังคมต่างๆที่แสดงออก วิธีที่จะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบอาจทำได้โดยเรียกสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มตอบในขณะที่ปฏิบัติงานให้มีการเซ็นชื่อรับรองว่าทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ตลอดจนตรวจสอบกระบวนการทำงานในกลุ่ม ฯลฯ

2.5 การระบุพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ครูผู้สอนและนักเรียนควรร่วมกันระบุพฤติกรรมต่างๆ ทางสังคมที่ต้องการในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน ถ้านักเรียนได้เข้าใจโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆที่พึงปรารถนาจะมีมากขึ้นและยังเป็นการส่งเสริมให้รู้จักใช้ทักษะต่างๆเหล่านั้นด้วย

(3) ขั้นการกำกับดูแลการสอน ครูผู้สอนมีหน้าที่จะต้องดูแลนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

3.1 พฤติกรรมของนักเรียน เมื่อนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม ครูผู้สอนจะต้องสังเกตความก้าวหน้าของนักเรียน และจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ครูผู้สอนควรมีแบบสังเกตการณ์เพื่อบันทึกการปฏิบัติงานของกลุ่มและใช้ข้อมูลดังกล่าวในการติและชมการทำงานของกลุ่ม นอกจากนี้ ครูผู้สอนควรรู้ว่าเมื่อใด ควรเข้าไป

ช่วยเหลือนักเรียน และในบางครั้งนักเรียนบางคนอาจมีบทบาทในการเป็นผู้ช่วยครู กำกับ ดูแล พฤติกรรมของเพื่อนด้วย

3.2 ครูผู้สอนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้ 2 กรณี คือ

- แนะนำการเรียนทั่วไป เช่น อธิบายคำสั่งอย่างชัดเจน ทบทวน กระบวนการดำเนินงาน ฝึกทักษะต่างๆ ในขณะที่ครูผู้สอนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและช่วยเหลือนักเรียน ครูผู้สอนจะต้องพยายามค้นหาทักษะและความสามารถต่างๆ ของนักเรียนในกลุ่มต่างๆ ออกมาให้มากที่สุด ตัวอย่าง ถ้ามีนักเรียนคนใดคนหนึ่งถามคำถาม ครูผู้สอนอาจไม่ตอบเอง แต่ถามคำถามนั้นกลับไปให้นักเรียนคนหนึ่งในกลุ่มใดก็ได้เป็นคนตอบ

- สอนทักษะการให้ความร่วมมือ ทักษะดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ตัวอย่าง ถ้ามีนักเรียนคนใดคนหนึ่งไม่ได้ช่วยเหลืองานของกลุ่ม นักเรียนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มนั้นควรจะต้องเรียนรู้ที่จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ครูผู้สอนควรโยนปัญหาลงมาให้นักเรียนกลับไปให้กลุ่มพิจารณาและหาทางแก้ไข ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น อย่างไรก็ตามครูผู้สอนไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนเกินความจำเป็น เพราะนักเรียนจะไม่ได้ใช้ความคิดของตนเองเท่าที่ควรและอาจคล้อยตามครูผู้สอน

(4) ขั้นตอนประเมินผลงานและกระบวนการในการทำงาน

4.1 การประเมินผลงานด้านวิชาการ ได้แก่ การประเมินผล ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนได้เรียนรู้ อะไรบ้าง ตัวอย่าง

- ครูผู้สอนสุ่มเลือกนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตอบคำถามหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- นักเรียนกลุ่มต่างๆ ร่วมกันอภิปรายหลังจากการทดสอบย่อยหรือร่วมกันอภิปรายเพื่อแก้ไข

4.2 การประเมินผลด้านสังคม เป็นการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าสมาชิกของกลุ่มได้ใช้ทักษะทางสังคม อะไรบ้างและอย่างไร การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพเพียงใด และจะต้องปรับปรุงอะไรบ้างและอย่างไร ตัวอย่าง

- เล่าประสบการณ์ให้เพื่อนๆ ฟังเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่ม

- อภิปรายและมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องปรับปรุงใน

การทำงานกลุ่มครั้งต่อไป

บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่กล่าวมานี้ จะช่วยให้ครูผู้สอนรู้จักวางแผนการสอน การเตรียมการและการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ ตลอดจนความสามารถของนักเรียน ซึ่งจะช่วยทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ทิสนา แคมมณี (2550 : 103) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนไว้เช่นกันว่า ครูสามารถนำหลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือไปจัดการเรียนการสอนของตนได้ โดยการพยายามจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบครบ 5 ประการ และใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ในการช่วยให้องค์ประกอบทั้ง 5 สัมฤทธิ์ผลโดยทั่วไปการวางแผนบทเรียนและจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือมีประเด็นที่สำคัญซึ่ง Johnson, Johnson and Holubec, (1994 อ้างถึงในทิสนา แคมมณี, 2550 : 101-102) ได้กล่าวไว้ 4 ด้านดังนี้

(1) ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน

- 1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ
- 1.2 กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็ก ประมาณ 3-6 คน กลุ่มขนาด 4 คนจะเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด
- 1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่มหมายถึงการจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มซึ่งอาจทำโดยการสุ่ม หรือการเลือกให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกที่ละกันในด้านต่างๆ เช่น เพศ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น
- 1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างทั่วถึง ครูควรมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้ทุกคน และบทบาทหน้าที่นั้น จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงานอันเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ครูควรจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้อยู่ในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน บทบาทหน้าที่ในการทำงานเพื่อการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น
- 1.5 จัดสถานที่ที่เหมาะสมในการทำงานและมีปฏิสัมพันธ์กัน ครูจำเป็นต้องคิดออกแบบการจัดห้องเรียนหรือสถานที่ที่จะใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อและสะดวกต่อการทำงานของกลุ่ม

1.6 จัดสาระ วัสดุ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำ วิเคราะห์สาระ/งาน/หรือ วัสดุที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และจัดแบ่งสาระหรืองานนั้นในลักษณะที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนในการช่วยกลุ่มและพึ่งพากันในการเรียนรู้

(2) ด้านการสอน

ครูควรมีการเตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

2.1 อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม ครูควรอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของ บทเรียน เหตุผลในการดำเนินการต่างๆ รายละเอียดของงานและขั้นตอนในการทำงาน

2.2 อธิบายเกณฑ์ การประเมินผลงาน ผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตรงกัน ว่าความสำเร็จของงานอยู่ตรงไหน งานที่คาดหวังจะมีลักษณะอย่างไร เกณฑ์ที่จะใช้ในการจัด ความสำเร็จของงานคืออะไร

2.3 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน ครูควร อธิบายกฎเกณฑ์ ระเบียบกติกา บทบาทหน้าที่ และระบบการให้รางวัลหรือประโยชน์ที่กลุ่มจะ ได้รับในการร่วมมือกันเรียนรู้

2.4 อธิบายวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม

2.5 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย เช่น การสุ่มเรียกชื่อผู้เสนอผลงาน การทดสอบ การตรวจสอบ ผลงาน เป็นต้น

2.6 ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง หากครูชี้แจงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่าง ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ความคาดหวังที่มีต่อตนและ พยายามจะแสดงพฤติกรรมนั้น

(3) ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม

3.1 ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

3.2 สังเกตการณ์การทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตรวจสอบว่า สมาชิกกลุ่มมี ความเข้าใจในงาน หรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ สังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของสมาชิก ให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้แรงเสริม และบันทึกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม

3.3 เข้าไปช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของ งานและการทำงาน เมื่อพบว่ากลุ่มต้องการความช่วยเหลือ ครูสามารถเข้าไปชี้แจง สอนซ้ำ หรือให้ ความช่วยเหลืออื่นๆ

3.4 สรุปการเรียนรู้ ครูควรให้กลุ่มสรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้จากการ เรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีความชัดเจนขึ้น

(4) ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

4.1 ประเมินผลการเรียนรู้ ครูประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.2 วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ครูควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสเรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่ม

2.5 รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

สล็อตดา ลอยฟ้า (2536 อ้างถึงใน กมลวรรณ โปธิบัณฑิต 2543 : 18) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้อย่างร่วมมือของกลุ่ม Slavin ที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายมีดังนี้

(1) STAD (Student Teams – Achievement Division) เป็นรูปแบบการสอนที่สามารถดัดแปลงใช้ได้เกือบทุกวิชา และทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนและทักษะทางสังคมเป็นสำคัญ

(2) TGT (Team-Games Tournament) เป็นรูปแบบการสอนที่คล้ายกับ STAD แต่เป็นการจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น โดยการใช้การแข่งขันเกมแทนการทดสอบย่อย

(3) TAI (Team Assisted Individualization) เป็นรูปแบบการสอนที่ผสมผสานแนวความคิด ระหว่างการร่วมมือกันการเรียนรู้กับการสอนรายบุคคล (Individualized Instruction) รูปแบบ TAI จะเป็นการประยุกต์ใช้กับการสอนคณิตศาสตร์

(4) CIRC (Cooperative Integrated Reading and Composition) เป็นรูปแบบการสอนแบบร่วมมือแบบผสมผสาน ที่มุ่งพัฒนาขึ้นเพื่อสอนการอ่านและการเขียน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายโดยเฉพาะ

(5) Jigsaw ผู้คิดค้นการสอนแบบนี้ เริ่มแรกคือ Ellior-Aronson และคณะ หลังจากนั้น Slavin ได้นำแนวความคิดดังกล่าวมาปรับขยายเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการสอนแบบร่วมมือมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบรรยาย เช่น สังคมศึกษา วรรณคดี บางส่วนของวิชาวิทยาศาสตร์ รวมทั้งวิชาอื่นๆ ที่เน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจมากกว่าพัฒนาทักษะ

นอกจากรูปแบบการสอนแบบร่วมมือที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างร่วมมือโดยใช้ฐานของการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Tribes ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นโดย เจนนี่ กริบส์ (Jeanne Gibbs) ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ดังจะเสนอรายละเอียดที่จะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

3. แนวคิดและหลักการจัดการเรียนรู้แบบสังคมกลุ่มชนเผ่า (Tribe Learning Community course)

Gibbs, J. (2001 : 150-167) ได้เสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มชนเผ่า (Tribes) ซึ่งมีการออกแบบการเรียนรู้ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบชนเผ่า หรือ The TLC Plan (Tribe Learning Community course) พอสรุปได้ดังนี้

การสร้าง The TLC Plan เพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ Tribe นั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ขั้นของการพัฒนาทีม (ประกอบด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม)

ขั้นของการพัฒนาทีม ผู้สอนจะต้องดำเนินการสร้างและพัฒนาทีมตามลำดับของกิจกรรม โดยมีคำถามต่อไปนี้เป็นแนวทางในการพัฒนา

- (1) ในชั้นเรียนมีนักเรียนเพียงพอสำหรับการพัฒนาทีมหรือไม่
- (2) สมาชิกและเคารพในข้อตกลงของชนเผ่าหรือไม่
- (3) พวกเขารู้จักสมาชิกแต่ละคนแล้วหรือยัง
- (4) พวกเขามีหัวข้อที่มีอิทธิพลสูงใจหรือยัง
- (5) พวกเขาผ่านการตัดสินใจร่วมกันหรือไม่ มีทักษะที่แตกต่างหรือไม่
- (6) พวกเขาเคารพความหลากหลายของสมาชิกหรือไม่
- (7) พวกเขาทำงานอย่างร่วมมือกันหรือไม่

ในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องเป็นผู้แนะนำหรือตั้งคำถามให้ทีมได้ทราบถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้เจอ รวมทั้งการเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับหน่วยการเรียนรู้

2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหา และทักษะการร่วมมือ/ทักษะทางสังคม

2.1 เนื้อหาที่เราต้องเรียนขึ้นอยู่กับว่าโรงเรียนต้องการเตรียมนักเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 และความต้องการของท้องถิ่นคืออะไร สิ่งที่ต้องเรียนต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่จะนำไปใช้ในการเอาชีวิตรอดในสังคมของผู้เรียน คือ

- (1) เรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของพวกเขา
- (2) เรียนเกี่ยวกับผู้คนในสภาพแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่
- (3) การทำความเข้าใจสภาพของจิตใจที่อยู่ภายใน

นอกเหนือจากสิ่งนี้การแสดงออกมา

(4) การทำความเข้าใจต่อข้อสันนิษฐานและความเชื่อที่ชัดเจนของแต่ละเผ่าพันธุ์ในพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์

(5) สังเคราะห์ทุกอย่างที่ศึกษาในหัวข้อที่มีความสำคัญต่อชาติและโลก ซึ่งส่งผลต่อมนุษยชาติ

2.2 ทักษะการคิดที่เราจะสร้างให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้น ผู้สอนควรมีการทบทวนว่ากิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำนั้นมีการคิดทบทวนเข้าไปมาหรือไม่ รวมทั้งกิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขึ้นมาเองได้จริงหรือไม่ สิ่งที่ผู้เรียนต้องการที่จะเรียนรู้ในปัจจุบันคือสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งประกอบด้วย

- (1) การรับสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลที่กว้างขวางหลากหลาย
- (2) สรุปความเห็น และอธิบายความหมายของข้อมูล
- (3) สังเคราะห์และเชื่อมโยงกับความรู้ที่น่าสนใจ
- (4) วางแผนและประยุกต์ความรู้กับประเด็นและปัญหาในชีวิต

จริง

อย่างต่อเนื่อง

- (5) ประเมินและถ่วงดุลความรู้ เพื่อหาข้อสรุปและตัดสินใจ

2.3 ทักษะความร่วมมือและทักษะทางสังคม แต่ละโรงเรียนต่างก็เลือกทักษะที่สำคัญสำหรับวัฒนธรรมของชุมชน โดยทักษะเหล่านี้จะเป็นประโยชน์เมื่อได้ฝึกทักษะเดิมหลาย ๆ วัน หรือโรงเรียนอาจเน้นที่ทักษะใดทักษะหนึ่งในแต่ละเดือน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 12 ทักษะดังนี้

- (1) การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Valuing Diversity of Culture/Ideas)
- (2) การคิดด้วยตนเอง (Thinking Constructively)
- (3) การสร้างการตัดสินใจ (Making Responsible Decisions)
- (4) การตัดสินใจความขัดแย้ง (Resolving Conflict)
- (5) การคิดแก้ปัญหา (Solving Problems Creatively)
- (6) การทำภาระงานร่วมกัน (Working Together on Tasks)
- (7) การประเมินให้ดีขึ้น (Assessing Improvement)
- (8) การยกย่องความสำเร็จ (Celebrating Achievement)
- (9) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Participating Fully)
- (10) การฟังอย่างตั้งใจ (Listening Attentively)
- (11) บทวิจารณ์พิเศษ (Expressing Appreciation)

(12) การสะท้อนประสบการณ์ออกมา (Reflecting on Experience)

ซึ่งในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องบอกถึงจุดประสงค์ที่ต้องการของการเรียนในครั้งนี้ ทั้งด้านของเนื้อหาและทักษะต่างๆที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียนรู้

3. ลำดับของยุทธศาสตร์และโครงสร้าง

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์หลักแบบชนเผ่า (Tribes) คือ สามารถใช้การปฏิสัมพันธ์หลายรูปแบบ ในเนื้อหาที่ศึกษา ดังนั้นผู้สอนสามารถกำหนดการจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบตามต้องการเพื่อให้เข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ให้อยู่ในลักษณะของความร่วมมือกัน

และเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เพราะมีสมองที่ต่างกัน นักเรียนที่เรียนไม่เก่ง พวกเขาไม่ได้โง่ พวกเขาแค่มีวิธีเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากคนอื่นๆ พวกเขาไม่ได้ล้มเหลว แต่โรงเรียนล้มเหลวในการเข้าถึงพวกเขา คนเรามีความฉลาดที่หลากหลาย (Multiple Intelligences) ดังนี้

- (1) ความฉลาดในการเข้าใจชีวิต (Existential)
- (2) ความฉลาดในการเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist)
- (3) ความฉลาดด้านภาษา (Verbal Linguistic)
- (4) ความฉลาดด้านคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical)
- (5) ความฉลาดด้านการมอง ระยะ โครงข่าย (Visual Spatial)
- (6) ความฉลาดด้านดนตรี และจังหวะ (Musical rhythmic)
- (7) ความฉลาดด้านการเคลื่อนไหว (Body Kinesthetic)
- (8) ความฉลาดด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal)
- (9) ความฉลาดด้านความสัมพันธ์ในตัวเอง (Intrapersonal)

4. การสะท้อนคิดและความรับผิดชอบ

การใช้คำถามที่ดีจะสะท้อนสิ่งเหล่านี้ออกมา

- (1) คำถามที่ดีจะทำให้ความรู้ที่ได้รับมีค่าเป็นสองเท่า
- (2) นักเรียนจะเข้าใจว่าพวกเขาไม่ได้เรียนเนื้อหาอะไร แต่พวกเขาจะได้ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะทางสังคม ทักษะส่วนบุคคลที่จะนำไปใช้ในยามคับขันได้ในอนาคต

(3) การเลือกคำถามอย่างนี้จะสร้างทางลัดสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด คือประสบความสำเร็จแล้ว

คำถามตรวจสอบย้อนกลับว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ไปแค่ไหนมี 3 กลุ่มคือ

(1) Content/Thinking คำถามเจาะจงที่เนื้อหาในบทเรียนและทักษะการคิดที่ใช้เป็นคำสั่งในการทำงานกับเนื้อหานั้น

(2) Collaborative/Social เป็นคำถามที่เน้นไปที่สิ่งที่เกิดขึ้นในเผ่าหรือสังคมที่เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานในกลุ่ม

(3) Personal คำถามเฉพาะบุคคล สิ่งที่แต่ละคนได้เรียนรู้ไปแล้ว

ความรับผิดชอบของผู้เรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มสามารถตรวจสอบได้หลายทางซึ่งแบ่งเป็นสองด้านดังนี้คือ

(1) การคิดและการปฏิสัมพันธ์กัน ตรวจสอบได้ 4 วิธีคือ 1.ผู้สอนสังเกตและประเมินทักษะการทำงานร่วมกันจากการฟัง 2.ผู้เรียนประเมินการปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มของตัวเอง 3.ผู้เรียนประเมินการทำงานร่วมกันของชนเผ่า และ 4.ผู้เรียนประเมินทักษะการคิดของตัวเอง

(2) ด้านเนื้อหา ตรวจสอบโดยใช้คำถามที่ทำให้เกิดการสะท้อนคิด การนำเสนองาน แฟ้มสะสมงาน การทดสอบทั้งคนเดียวและเป็นกลุ่ม การเขียนรายงาน วิดีโอหรือเทปบันทึกเสียง การสัมภาษณ์กลุ่มของผู้สอน การสัมภาษณ์ตนเองของผู้เรียน

5. ความตระหนักและรู้คุณค่า

เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Tribe แล้ว ผู้สอนจะต้องนำไปให้ผู้เรียนได้ตระหนักและรู้คุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้ร่วมกันค้นคว้า ร่วมกันคิด ร่วมกันสรุป โดยเป็นการป้อนคำถาม ให้ผู้เรียนได้แสดงถึงความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้ ว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และในขั้นนี้ สามารถนำไปสู่การสร้างเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันอีกด้วย

นอกจากนี้ Gibbs, J. (2001 : 150) ได้เสนอขั้นตอนของการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศในการเรียนเป็นกลุ่มดังตารางต่อไปนี้

ขั้นของการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศผ่านการเรียนเป็นกลุ่ม

การเรียนทั้งชั้น	การเรียนทั้งชั้นแบบชนเผ่า	การเรียนแบบร่วมมือในชนเผ่า	การเรียนแบบสืบสอบในชนเผ่า
<p><u>Teacher</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ชี้แนะ (Directs) - สอนข้อเท็จจริงและแนวคิดหรือมโนทัศน์ - ถามคำถาม - ค้นหาคำตอบที่ถูกต้องที่โต๊ะซึ่งครูจัดเป็นแหล่งค้นคว้าไว้ให้ - พฤติกรรมการจัดการ - ทดสอบข้อเท็จจริง 	<p><u>Teacher</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ชี้แนะ - เริ่มปฏิบัติกิจกรรม - ถามคำถาม - พิสูจน์ความจริงของคำตอบที่หลากหลาย - พฤติกรรมการจัดการร่วมกับนักเรียน 	<p><u>Teacher</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - วางแผน (Plans) - เริ่มกลยุทธ์ 	<p><u>Teacher</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เลือกหัวข้อ / ปัญหา - สร้างความตระหนักให้นักเรียนร่วมกัน - สร้างความเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบัน - วางโครงสร้างสำหรับภารกิจของกลุ่ม
<p><u>Students</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เรียนคนเดียว 	<p><u>Students</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้ข้อตกลง ของทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ - ทำงานแบบร่วมมือกัน สะท้อนคิดระหว่างการปฏิสัมพันธ์กัน - เรียนร่วมกัน 	<p><u>Tribes</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - อภิปรายและทำงานตามภารกิจและปัญหา - ค้นหาแนวคิดและรายงานต่อชั้นเรียน - จัดการกับภาระงานและสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและสร้าง 	<p><u>Student tribes</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจูงใจ (engage) สร้างความตระหนัก กำหนดคำถามแนวสืบสอบและกระบวนการกลุ่มเพื่อเลือกคำถามในการสำรวจ (ครูเปรียบเสมือนผู้ช่วย) 2. การสำรวจ (explore) กำหนดวิธีทำกิจกรรม เพื่อสำรวจ และ

การเรียนรู้ทั้งชั้น	การเรียนรู้ทั้งชั้นแบบชนเผ่า	การเรียนรู้แบบร่วมมือในชนเผ่า	การเรียนรู้แบบสืบสอบในชนเผ่า
		<p>อิทธิพลสูงใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สังเกตการใช้ข้อตกลง - สะท้อนการเรียนรู้และ <p>ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเมินความรู้และการเรียนรู้ - เรียนร่วมกัน 	<p>ประเมินปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม</p> <p>3. การอธิบาย (explain)</p> <p>สมาชิกกำหนดความหมายหรือการใช้ภาษาให้ชัดเจนร่วมกันครู(ครูต้องตัดสินใจว่าภาษาหรือความหมายผิดหรือถูก ระดับความเข้าใจของนักเรียนเป็นอย่างไร) นักเรียนนำเสนอสิ่งที่เรียนรู้ให้เพื่อนทั้งชั้นหรือพ่อแม่ฟัง เพื่อตัดสินใจว่าผู้เรียนมีความรู้เชิงวิชาการเป็นฐานในการนำเสนอ</p> <p>4. บรรยายอย่างละเอียด (elaborate)</p> <p>อธิบายมโนทัศน์ และนำมาเชื่อมโยงกับโลกแห่งความจริง</p> <p>5. ประเมินค่า (evaluate)</p> <p>สะท้อนคิดผลลัพธ์ของการกระทำ</p> <p>แลกเปลี่ยนคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา</p> <p>นักเรียน(และครู)ร่วมกันประเมินการเรียนรู้</p>

4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking)

4.1 ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547 : 2) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า การคิดเชิงวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 127) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า การคิดเชิงวิเคราะห์หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุสิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551 : 48) ได้ให้ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า การคิดเชิงวิเคราะห์ หมายถึง ความคิดในการจำแนกแยกแยะข้อมูลองค์ประกอบของสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นวัตถุ เรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ เพื่อค้นหาความจริง ความสำคัญ แก่นแท้ขององค์ประกอบหรือหลักการของเรื่องนั้นๆ ทั้งที่อาจแฝงซ่อนอยู่ภายในสิ่งต่างๆ หรือปรากฏได้อย่างชัดเจน รวมทั้งหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ว่าเกี่ยวพันกันอย่างไร อาศัยหลักการใดจนได้ความคิดเพื่อนำไปสู่การสรุปการประยุกต์ใช้ การทำนายหรือคาดการณ์สิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

จากความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์ข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการ ในการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนย่อย และหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น เพื่ออธิบายสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

4.2 กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์

การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นการคิดระดับสูง การคิดเป็นกระบวนการ ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2551 : 48)

(1) กำหนดสิ่งที่จะวิเคราะห์ว่าจะวิเคราะห์อะไรกำหนดขอบเขตและนิยามของสิ่งที่จะคิดให้ชัดเจน เช่น จะวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมหมายถึง ปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของเรา

(2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ว่าต้องการวิเคราะห์เพื่ออะไร เช่น เพื่อจัดอันดับ เพื่อหาเอกลักษณ์ เพื่อหาข้อสรุป เพื่อหาสาเหตุ เพื่อหาแนวทางแก้ไข

(3) พิจารณาข้อมูลความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ว่าจะใช้หลักการใดเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และจะใช้หลักความรู้นั้นว่า ควรใช้ในการวิเคราะห์อย่างไร

(4) สรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ ได้เป็นระบบระเบียบชัดเจน

4.3 ลักษณะของการคิดเชิงวิเคราะห์

สุมิตร์ มุลคัม (2547: 23-24) กล่าวว่า การคิดเชิงวิเคราะห์อาจจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

(1) การวิเคราะห์ความสำคัญ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่างๆ เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบของพืช สัตว์ ข้าว ข้อความหรือเหตุการณ์ เป็นต้น

(2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่างๆ โดยการระบุนความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลหรือความแตกต่าง ระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

(3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหาหลักความสัมพันธ์ส่วนสำคัญในเรื่องนั้นๆว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด เช่น การให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง การระบุจุดประสงค์ของผู้เรียน ประเด็นสำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการจูงใจผู้อ่าน และรูปแบบของภาษาที่ใช้ เป็นต้น

4.4 องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของการคิดเชิงวิเคราะห์

สุมิตร์ มุลคัม (2547 : 14) และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547 : 26) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหรือคุณสมบัติที่เอื้อต่อการคิดเชิงวิเคราะห์ไว้สอดคล้องกัน 4 ประการดังนี้

(1) ความสามารถในการตีความ การตีความเกิดจากการรับรู้ข้อมูลเข้ามาทางประสาทสัมผัส สมองจะทำการตีความข้อมูล โดยวิเคราะห์เทียบเคียงกับความทรงจำหรือความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น เกณฑ์ที่ใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินใจจะแตกต่างกันไปตามความรู้ ประสบการณ์และค่านิยมของแต่ละบุคคล เช่น การตีความจากความรู้ การตีความจากประสบการณ์ การตีความจากข้อเขียน การตีความได้ดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่คนแต่ละคนใช้เป็นมาตรฐานในการตีความประกอบกับความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

(2) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์ ผู้ที่จะคิดวิเคราะห์ได้ดีนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น เพราะความรู้จะช่วยในการกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์

จำแนกและแจกแจงองค์ประกอบ จัดหมวดหมู่ และลำดับความสำคัญหรือหาสาเหตุของเรื่องราว เหตุการณ์ได้ชัดเจน

(3) ความช่างสังเกต ช่างสงสัย และช่างไต่ถาม คนช่างสังเกต ย่อมสามารถมองเห็นหรือค้นหาความผิดปกติของสิ่งของหรือเหตุการณ์ที่ดูแล้วเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น มองเห็นแง่มุมที่แตกต่างไปจากคนอื่น คนช่างสงสัย เมื่อเห็นความผิดปกติแล้วจะไม่ละเลย แต่จะหยุดคิดพิจารณา คนช่างไต่ถาม ขอบตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ เพื่อนำไปสู่การขบคิดค้นหาความจริงในเรื่องนั้น คำถามที่มักใช้กับการคิดเชิงวิเคราะห์คือ 5W 1H ประกอบด้วย What (อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อใด) Why (ทำไม) Who (ใคร) และ How (อย่างไร) คำถามเหล่านี้ อาจไม่จำเป็นต้องใช้ทุกข้อ เพราะการตั้งคำถามมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจน ครอบคลุมและตรงประเด็นที่เราต้องการสืบค้น

(4) ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล นักคิดวิเคราะห์จะต้องมีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องที่เกิดขึ้น การคิดเชิงวิเคราะห์ จึงต้องใช้ความสามารถในการใช้เหตุผล จำแนกแยกแยะ ได้ว่าสิ่งใดเป็นความจริง สิ่งใดเป็นความเท็จ สิ่งใดมีองค์ประกอบในรายละเอียดเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร

4.5 ประโยชน์ของการคิดเชิงวิเคราะห์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 อ้างถึงใน ถักขณา ศรีวัฒน์, 2549 : 74-77) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการคิดเชิงวิเคราะห์ไว้พอสรุปได้ ดังนี้

(1) ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา โรเบิร์ต เจ.สเติร์นเบิร์ก (Robert J.Sternberg 1992) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดในการประสบความสำเร็จว่ามีอยู่ 3 ด้าน คือ ความฉลาดในการสร้างสรรค์ ความฉลาดในการวิเคราะห์ ความฉลาดในการปฏิบัติ ซึ่งในส่วนของความฉลาดในการวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินแนวคิดที่คิดขึ้น ความสามารถในการคิดนำมาใช้แก้ปัญหา และความสามารถในการตัดสินใจโดยธรรมชาติ คนเราจะมีจุดอ่อน ด้านความสามารถทางการคิดหลายประการ การคิดเชิงวิเคราะห์จะช่วยเสริมจุดอ่อนด้านความคิดเหล่านี้

(2) ช่วยให้คำนึงถึงความสมเหตุสมผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจเห็นเพียง 1-2 ตัวอย่างแล้วรีบสรุปโดยไม่คำนึงถึงจำนวนตัวอย่างว่ามีปริมาณเพียงพอในการที่จะนำไปสู่ข้อสรุปได้หรือไม่ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ ข้อสรุปแบบนี้เรียกว่าข้อสรุปที่แฝงด้วยความมีอคติ ดังนั้นควรสืบค้นตามหลักการและเหตุผลและข้อมูลที่เป็นจริงให้ชัดเจนก่อนจึงมีการสรุป

(3) ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัวเป็นข้อสรุปทั่วไป การสรุปเรื่องต่างๆ ในหลายเรื่องมีคนจำนวนไม่น้อยที่ใช้ประสบการณ์ที่เกิดกับตนเองเพียงคนเดียวมาสรุปเป็นเรื่องทั่วไป

(4) ช่วยขุดค้นความประทับใจครั้งแรก การวิเคราะห์จะช่วยให้เราลดความลำเอียงซึ่งเกิดจากความประทับใจครั้งแรกที่ก่อให้เกิดการคิดไม่รอบด้าน เมื่อเราคิดวิเคราะห์จะทำให้เราพิจารณาสาระอื่นๆ ที่ถูกบิดเบือนไปจากความประทับใจในครั้งแรก ทำให้เรามองอย่างครบถ้วนในแง่มุมอื่นๆ ที่มีอยู่ด้วย

(5) ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม การคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยในการประมาณการความน่าจะเป็น โดยสามารถใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เราวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ของสถานการณ์ ณ เวลานั้น อันจะช่วยให้เราคาดการณ์ความน่าจะเป็นได้อย่างสมเหตุสมผลมากกว่า

(6) ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์ส่วนบุคคล ในการวินิจฉัยคำกล่าวของคนนั้น จำเป็นต้องตระหนักให้ดีว่า ประสบการณ์ของคนแต่ละคนย่อมมีแนวโน้มที่จะมีอคติ การคิดเชิงวิเคราะห์จะทำให้เราหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลานั้น โดยไม่มีอคติที่ก่อตัวอยู่ความทรงจำ ทำให้เราประเมินสิ่งนั้นได้อย่างสมจริง

(7) เป็นพื้นฐานในการคิดมิติอื่นๆ การคิดเชิงวิเคราะห์นับว่าเป็นปัจจัยที่ทำหน้าทีเป็นปัจจัยหลักสำหรับการคิดในมิติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ ฯลฯ ซึ่งการคิดเชิงวิเคราะห์จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดมุมมองเชิงลึก และครบถ้วนในเรื่องนั้นๆ ในอันที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาได้ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์มักจะทำให้เรามีอาการขบคิดคู่ก่อน แล้วจึงเริ่มต้นคิด เป็นการใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์นั่นเองด้วยการใช้เหตุผลเพื่อสืบค้นหาความจริง

(8) ช่วยในการแก้ปัญหาคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับกำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ และการทำความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงช่วยเราในเวลาที่ยกปัญหาใดๆ ให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าปัญหานั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างตรงประเด็นปัญหา เนื่องจากการแก้ไขปัญหานั้น จำเป็นต้องมีการคิดเชิงวิเคราะห์ปัญหาเสียก่อนว่ามีปัญหาอะไรบ้าง แยกแยะว่ามีอยู่ที่ประเภท แต่ละประเภทมีรายละเอียดอย่างไร เพื่อให้สามารถคิดต่อไปได้ว่าแต่ละประเภทจะป้องกันและแก้ไขได้อย่างไร

(9) ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ การวิเคราะห์จะช่วยให้เรารู้ข้อเท็จจริงหรือเหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจ และที่สำคัญคือจะช่วยให้เราได้ข้อมูลเป็นฐานความรู้ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ช่วยให้เราสามารถประเมินสถานการณ์และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้แม่นยำกว่าการที่เรามีแต่เพียงข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ และทำให้เรารู้

สาเหตุของปัญหา การวิเคราะห์ยังช่วยให้มองเห็นโอกาสความเป็นไปได้ของสิ่งที่ยังไม่เกิด ช่วยให้เกิดการคาดการณ์อนาคต และหากเราลงมือปฏิบัติตามนั้น โอกาสแห่งความสำเร็จย่อมเป็นไปได้ อย่างแน่นอน

(10) ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล การคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยให้การคิดต่างๆของเราอยู่บนฐานของตรรกะและความน่าจะเป็นไปได้อย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ ส่งผลให้มีการคิดจินตนาการ หรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้รับการตรวจสอบว่าความคิดใหม่นั้นใช้ได้จริงหรือไม่ และถ้าจะใช้ได้จริงต้องเป็นเช่นใด แล้วมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่จินตนาการกับการนำมาใช้ในโลกลงความเป็นจริง สิ่งประดิษฐ์มากมายที่เราพบเห็นในปัจจุบันล้วนเป็นผลลัพธ์อันเกิดจากการวิเคราะห์ว่าใช้การได้ก่อนที่จะนำมาใช้จริง

(11) ช่วยให้อ่านใจแจ่มกระจ่าง การคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยให้เราประเมินและสรุปสิ่งต่างๆ บนข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ไม่ใช่สรุปตามอารมณ์ความรู้สึก หรือการคาดการณ์ว่าน่าจะเป็น เช่นนั้นเช่นนี้ การคิดเชิงวิเคราะห์ทำให้ได้รับข้อมูลที่เป็นจริงซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ที่สำคัญคือช่วยให้เราได้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ได้อย่างเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น เพราะการวิเคราะห์ทำให้สิ่งที่คลุมเครือเกิดความกระจ่างชัด โดยสามารถแยกแยะสิ่งดี-ไม่ดี สิ่งที่ถูกต้อง-หลอกลวง โดยการสังเกตความผิดปกติของเหตุการณ์ พฤติกรรม หากเราคิดใคร่ครวญถึงเหตุและผลของสิ่งนั้นจนเพียงพอที่จะสรุปได้ว่าเรื่องนั้นมีความเป็นมาอย่างไร เท็จจริงอย่างไร อะไรเป็นเหตุ เป็นผลกับสิ่งใด นอกจากนี้การคิดเชิงวิเคราะห์จะช่วยนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องที่มีความซับซ้อน หากมีเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์จะทำให้เรากลับพบความจริงที่เป็นประโยชน์

จากประโยชน์ของการคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์นั้นเป็นประโยชน์และเป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนควรมีติดตัว เพื่อที่จะสามารถเอาตัวรอดและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ไปพร้อมๆกันด้วย

4.6 แนวการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (อ้างถึงในสำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา 2549 : 15) ได้ให้แนวทางการฝึกกระบวนการทางปัญญาซึ่งการฝึกพื้นฐานมีหลายตัวที่เป็นการฝึกให้คิดวิเคราะห์ เช่น การสังเกต การบันทึก การฟัง การตั้งสมมติฐานและการตั้งคำถาม ฯลฯ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

(1) ฝึกสังเกต สังเกตในสิ่งที่เราเห็น หรือสิ่งแวดล้อม เช่น ไปดูนก ดูผีเสื้อหรือในการทำงาน การฝึกสังเกตจะทำให้เกิดปัญญามาก โลกทรรศน์ และวิธีคิด สติ-สมาธิ จะเข้าไปมีผลต่อการสังเกตและสิ่งที่สังเกต

(2) ฝึกบันทึก เมื่อสังเกตอะไรแล้วควรฝึกบันทึก โดยจะวาดรูปหรือบันทึกข้อความ ถ่ายภาพ ถ่ายวิดีโอ ละเอียดมากขึ้นตามวัยและสถานการณ์ การบันทึกเป็นการพัฒนาปัญญา

(3) ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม เมื่อมีการประชุมกลุ่มเราไปเรียนรู้อะไรมา บันทึกอะไรมา จะนำเสนอให้เพื่อนหรือครูรู้เรื่องได้อย่างไร ก็ต้องฝึกการนำเสนอ การนำเสนอได้ดีจึงเป็นการพัฒนาปัญญา ทั้งของผู้นำเสนอและของกลุ่ม

(4) ฝึกการฟัง ถ้ารู้จักฟังคนอื่นก็จะทำให้ฉลาดขึ้น โบราณเรียกว่าเป็นพหูสูต บางคนไม่ได้ยินคนอื่นพูด เพราะหมกมุ่นอยู่ในความคิดของตัวเองหรือมีความฝังใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเรื่องอื่นเข้าไม่ได้ ฉันทะ สติ สมาธิ จะช่วยให้ฟังได้ดีขึ้น

(5) ฝึกปจฺจนา-วิสังขนา เมื่อมีการนำเสนอและการฟังแล้วฝึกปจฺจนา-วิสังขนา หรือถาม-ตอบ ซึ่งเป็นการฝึกใช้เหตุผลวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องนั้น ถ้าเราฟังครูโดยไม่ถาม-ตอบ ก็จะไม่แจ่มแจ้ง

(6) ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม เวลาเรียนรู้อะไรไปแล้วเราต้องสามารถตั้งคำถามได้ว่าสิ่งนี้คืออะไร สิ่งนั้นเกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์ ทำอย่างไรจะประสบความสำเร็จอย่างอันนั้น และมีการฝึกตั้งคำถาม ถ้ากลุ่มช่วยกันคิดคำถามที่มีคุณค่าและมีความสำคัญก็จะอยากได้คำตอบ

(7) ฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามแล้วก็ควรไปค้นหาคำตอบจากหนังสือ จากตำราจากอินเทอร์เน็ต หรือไปคุยกับคนเฒ่าคนแก่ แล้วแต่ธรรมชาติของคำถาม การค้นหาคำตอบต่อคำถามที่สำคัญ จะสนุกและทำให้ได้ความรู้มาก ต่างจากการท่องหนังสือโดยไม่มีคำถาม บางคำถามเมื่อค้นหาคำตอบทุกวิถีทางจนหมดแล้วก็ไม่พบแต่คำถามยังอยู่และมีความสำคัญ ต้องหาคำตอบต่อไปด้วยการวิจัย

(8) การวิจัย การวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ การวิจัยจะทำให้ค้นพบ

(9) เชื่อมโยงบูรณาการ ให้เห็นความเป็นไปทั้งหมดและเห็นตัวเอง ธรรมชาติของสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยง เมื่อเรียนรู้อะไรมาอย่าให้ความรู้นั้นแยกเป็นส่วนๆ แต่ควรที่จะเชื่อมโยงเป็นบูรณาการให้เห็นความเป็นไปทั้งหมด ในความเป็นทั้งหมดจะมีความงาม และมีมิติอื่นผุดบังเกิดออกมาเหนือความเป็นส่วนๆ และในความเป็นทั้งหมดนั้นมองเห็นด้วยตัวเอง เกิดการเรียนรู้ตัวเองตาม

ความเป็นจริงว่า สัมพันธ์กับความเป็นทั้งหมดอย่างไร จริยธรรมอยู่ที่ตรงนี้คือการเรียนรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่า สัมพันธ์กับความเป็นทั้งหมดอย่างไร ดังนั้น ไม่ว่าจะการเรียนรู้อะไร ก็มีมิติทางจริยธรรมอยู่ในนั้นเสมอ มิติทางจริยธรรมอยู่ในความเป็นทั้งหมดนั่นเอง ต่างจากการเอาจริยธรรมไปเป็นวิชาๆหนึ่งแบบแยกส่วนก็ไม่ค่อยได้ผล

ในการบูรณาการความรู้ที่เรียนรู้มาให้รู้ความเป็นทั้งหมดและเห็นตัวเองนี้จะนำไปสู่อิสรภาพและความสุขอันล้นเหลือ เพราะหลุดพ้นจากความบีบคั้นของความรู้ การไตร่ตรองนี้จะโยกกลับไปสู่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ว่าเพื่อลดตัวกู-ของกู และเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันจะช่วยกำกับให้การแสวงหาความรู้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมิใช่เป็นไปเพื่อความกำเริบแห่งอหังการ และเพื่อรบกวนการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

(10) ฝึกรเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ ถึงกระบวนการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่ได้มา การเรียบเรียงทางวิชาการเป็นการเรียบเรียงความคิดให้ประณีตขึ้น ทำให้ค้นคว้าหาหลักฐานที่มีที่อ้างอิงของความรู้ให้ถี่ถ้วนแม่นยำขึ้น การเรียบเรียงทางวิชาการจึงเป็นการพัฒนาปัญญาของตนเองอย่างสำคัญและเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

พจนานุกรม ภาววิทยา (2541 : 9-17) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ อย่างรู้ตัวและไม่รู้ตัวด้วยการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศต่างๆ ดังนี้

(1) การจัดบรรยากาศด้านกายภาพ เช่น สภาพแวดล้อมของห้องเรียน โรงเรียนมีลักษณะที่ส่งเสริมให้คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ทำทหายการเรียนรู้ สร้างความสนใจเพื่อให้เกิดการสังเกตและคิดตลอดเวลา

(2) การจัดบรรยากาศด้านสมอง เช่น การกระตุ้นให้ตอบ แสวงหาให้ตั้งคำถามแบบต่างๆ กระตุ้นให้ติดตาม กระตุ้นให้คิด แบบอุปมาอุปมัย กระตุ้นให้คิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์ กระตุ้นให้คิดนอกกรอบ

(3) การจัดบรรยากาศด้านอารมณ์ เช่น การสร้างเจตคติเชิงบวกต่อการคิดเชิงวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ครู อาจารย์และผู้เกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมให้โอกาส ให้อิสระเสรีในการคิด การแสดงออก หรือการมีจินตนาการในรูปแบบต่างๆ ของนักเรียน

จากแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงวิเคราะห์ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยได้นำแนวการสอนและองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ทั้งสี่ด้านมาสอดแทรกใน

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในทักษะที่จะทำให้ผู้เรียนได้มีการคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมได้

5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเจตคติ (Attitude)

5.1 ความหมายของเจตคติ

สำหรับความหมายของเจตคตินั้นมีผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายไว้หลายความหมายแตกต่างกันไปตามแนวคิดของตน ดังนี้

Katz, D. (1960: 663) กล่าวว่าเจตคติเป็นความรู้สึกโน้มน้าวของแต่ละบุคคลที่จะประเมินสัญลักษณ์ สิ่งของ หรือ โลกทัศน์ของเขา ด้วยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจ

Allport, G.W. (1967: 3) กล่าวว่าเจตคติหมายถึง สภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจ อันเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็แรงกำหนดทิศทางปฏิกิริยาที่จะมีต่อบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้อง

Fishbien, M. (1967: 3) กล่าวว่า เจตคติเป็นสภาพความพร้อมของสมอง การจัดมวลประสบการณ์ อิทธิพลภายนอก หรือภายใน ที่มีต่อบุคคลในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อสภาวะการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นๆ

บุญศรี คำชาย (2540 : 159) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง ทำที่ ความรู้สึก หรือความคิดที่บุคคลมีต่อวัตถุ เหตุการณ์ หรือ บุคคลอื่นๆซึ่งอยู่ล้อมรอบตัวเรา ลักษณะโดยทั่วไปของเจตคตินั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ผูกพันอยู่กับเป้า มีทิศทางและความเข้มที่แปรไปได้ เมื่อเกิดแล้วค่อนข้างคงทนแต่ก็เปลี่ยนแปลงได้ และแสดงออกมาให้เห็นได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551 : 243-244) กล่าวว่า เจตคติเป็นเรื่องของความชอบ ความไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อฝังใจของเราต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด มักจะเกิดขึ้นเมื่อเรารับรู้หรือประเมินผู้คน เหตุการณ์ในสังคม เราจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างควบคู่ไปกับการรับรู้ นั้น และมีผลต่อความคิดและปฏิกิริยาในใจของเรา ดังนั้น เจตคติจึงเป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกที่อาจสังเกตได้ หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย แต่มีความ โน้มเอียงที่จะเป็นพฤติกรรมภายในมากกว่าพฤติกรรมภายนอก

5.2 ลักษณะของเจตคติ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551 : 249-251) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของเจตคติว่า มีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. เจตคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่างๆ รอบตัว บุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคติ แม้ว่ามิประสบการณณ์ที่เหมือนกัน ก็จะมีเจตคติที่แตกต่างกันไปด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สถิติปัญญา อายุ เป็นต้น
2. เจตคติเป็นการเตรียมความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นการเตรียมความพร้อมภายในจิตใจ มากกว่าภายนอกที่จะสังเกตได้สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคล ที่จะชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับ และจะเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วย เป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยจะได้ และบางครั้งไม่ค่อยมีเหตุผล
3. เจตคติมีทิศทางของการประเมิน ทิศทางการประเมินคือ ลักษณะความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือการประเมินว่าชอบ พอใจ เห็นด้วย ก็ถือเป็นทิศทางในทางที่ดี เรียกว่า เป็นทิศทางในทางบวก และถ้าการประเมินออกมาในทางที่ไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่พอใจ ก็มีทิศทางในทางลบ เจตคติทางลบไม่ได้หมายความว่าไม่ควรมีเจตคตินั้น แต่เป็นเพียงความรู้สึกในทางไม่ดี เช่น เจตคติในทางลบต่อการคดโกงการเล่นการพนัน การมีเจตคติในทางบวกก็ไม่ได้หมายถึงเจตคติที่ดีและพึงปรารถนา เช่น เจตคติทางบวกต่อการโกหก การสูบบุหรี่ เป็นต้น
4. เจตคติมีความเข้ม คือมีปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่างมาก ก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุด ก็แสดงมีความเข้มสูงไปอีกทางหนึ่ง
5. เจตคติมีความคงทน เจตคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่นและมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น การยึดมั่นในเจตคติต่อสิ่งใด ทำให้การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นได้ยาก
6. เจตคติมีทั้งพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมภายใน เป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่ได้แสดงออก ก็ไม่สามารถจะรู้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติอย่างไรในเรื่องนั้น เจตคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออก เนื่องจากถูกกระตุ้น และการกระตุ้นนี้ยังมีสาเหตุอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น บุคคลแสดงความไม่ชอบด้วยการดูค่าคนอื่น นอกจากไม่ชอบคนนั้นแล้วอาจจะเป็นเพราะถูกทำทายเป็นต้น

7. เจตคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเจตคติที่แสดงออกจกพฤติกรรมภายใน พฤติกรรมภายนอกจะตรงกันเพราะก่อนแสดงออกบุคคลนั้น ต้องปรับปรุงให้เหมาะกับปทัสถานของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

5.3 ประเภทของเจตคติ

เจตคติแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2551 : 245-247)

1. เจตคติทั่วไป (General Attitude) ได้แก่ สภาพของจิตใจโดยทั่วไป เป็นแนวคิดประจำตัวของบุคคล เจตคติโดยทั่วไปได้แก่ ลักษณะของบุคลิกภาพอันกว้างขวาง เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งในระเบียบประเพณี เป็นต้น

2. เจตคติเฉพาะอย่าง (Specific Attitude) ได้แก่ สภาพทางจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคล สถานการณ์ และสิ่งอื่นๆ เจตคติเฉพาะอย่างนี้จะแสดงออกในลักษณะชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นคนนั้น ถ้าชอบหรือเห็นดีด้วยก็เรียกว่ามีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าไม่ชอบเห็นว่าเป็นการจำเพาะเจาะจง เช่น นักเรียนไม่ชอบครูคนนี้ก็เรียกว่าเจตคติที่ไม่ดีต่อครูคนนี้ ถ้ามีเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ก็แสดงว่านักเรียนชอบเรียนภาษาอังกฤษ เป็นต้น

นอกจากนี้เจตคดียังแบ่งได้เป็น 5 ชนิด คือ

1. เจตคติในด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Attitude) ประสบการณ์ที่คนหรือสิ่งของได้สร้างความพึงพอใจและความสุขใจ จะทำให้มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นคนนั้น ตลอดจนคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่ถ้าประสบการณ์ในคนนั้นสิ่งนั้น ทำให้เกิดความทุกข์ เจ็บปวด ไม่พอใจก็จะทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อคนนั้นสิ่งนั้น เช่น นักเรียนไม่ชอบเรียนคณิตศาสตร์เรียกว่าเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ เนื่องจากเคยสอบตก เรียนแล้วไม่เข้าใจ ถูกครูดุ และเข้มงวด เป็นต้น

2. เจตคติทางปัญญา (Intellectual Attitude) เป็นเจตคติที่ประกอบด้วยความคิดและความรู้เป็นแกน บุคคลอาจมีเจตคติต่อบางสิ่งบางอย่างโดยอาศัยความรู้จนเกิดความเข้าใจ และมีความสัมพันธ์กับจิตใจคืออารมณ์และความรู้สึกร่วม หมายถึง มีความรู้จนเกิดความซาบซึ้งเห็นดีเห็นงามด้วย เช่น เจตคติที่ดีต่อศาสนา เจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด

3. เจตคติทางการกระทำ (Action-oriented Attitude) เป็นเจตคติที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของบุคคล เจตคติที่ดีต่อการพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เพื่อให้คนอื่นเกิดความนิยมชมชอบ เจตคติที่ดีต่องานในสำนักงาน เป็นต้น

4. เจตคติทางด้านความสมดุล (Balanced Attitude) ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ เจตคติทางปัญญา และเจตคติทางการกระทำ เป็นเจตคติที่ตอบสนอง

ความต้องการพื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายของตน และเสริมแรงกระทำเพื่อสนองความต้องการของคนต่อไป

5. เจตคติในการป้องกันตัว (Ego-defensive Attitude) เป็นเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันการตนเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ ด้านปัญญา และด้านการกระทำ เช่น ความก้าวร้าวของนักเรียน เกิดจากถูกเพื่อนรังแก จึงแสดงออกเป็นการระบายความขัดแย้งหรือความตึงเครียดภายในได้อย่างหนึ่ง ทำให้จิตใจดีขึ้น

5.4 องค์ประกอบของเจตคติ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551 : 247-248) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติมียองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบที่เกี่ยวกับการรู้ การคิด ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นความรู้ความเข้าใจที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้า (คน สิ่งของ สถานการณ์) เช่น คนที่เป็นโรคเอ็ดส์ บุคคลมักจะมีเจตคติที่ไม่ดี เพราะเป็น โรคที่ติดต่อและร้ายแรง ทำให้สังคมเสื่อมถอยทางศีลธรรม หรือนางงามซึ่งผ่านการตัดสินแล้ว มักจะมีเจตคติทางคิดว่าต้องสวย เป็นต้น
2. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าตามประสบการณ์ที่ได้รับมาทั้งทางบวกและทางลบ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เช่น หัวหน้างานไม่ชอบให้ลูกน้องขาดงานบ่อย หรือมาทำงานสาย ถ้ามีลูกน้องคนใดมีพฤติกรรมดังกล่าว มักถูกหัวหน้างานมีความรู้สึกไม่ชอบ องค์ประกอบด้านอารมณ์และความรู้สึกนี้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด
3. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มของการกระทำ หรือพฤติกรรม (Action Tendency Component หรือ Behavioral Component) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้สอดคล้องกับความรู้สึกของบุคคล เช่น เมื่อหัวหน้าไม่ชอบให้ลูกน้องมาสาย หรือขาดงานบ่อย สิ้นปีก็ไม่เสนอชื้อขึ้นเงินเดือน หรือได้รับโบนัสจำนวนน้อยกว่าคนอื่น

5.5 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดเจตคติ

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติของบุคคล มีดังนี้

1. ประสบการณ์โดยตรง และประสบการณ์ในอดีต การมีประสบการณ์โดยตรง หรือมีประสบการณ์ในอดีตกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีผลต่อการเกิดเจตคติ หรือพัฒนาเจตคติ เช่น เด็กที่ไปหาทันตแพทย์ หรือแพทย์เพื่อรักษา ถ้าได้รับการดูแลดีเด็กจะมีเจตคติที่ดีต่อแพทย์
2. ครอบครัว ครอบครัวเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างเจตคติ การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูของพ่อแม่ ในวัยก่อนเข้าเรียนมีผลต่อการสร้างเจตคติเป็นอย่างมาก เช่น พ่อแม่ที่มีความรักใคร่ชอบต่อสังคม ไม่ทิ้งเศษขยะบนที่สาธารณะ เด็กก็จะซึมซับลักษณะเช่นนั้นด้วย หรือถ้าพ่อแม่สอนให้เด็กทำอะไรด้วยตัวเองเสมอ จะสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับเด็ก
3. อิทธิพลของกลุ่มต่างๆ กลุ่มของสังคม เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มสถาบัน การศึกษาทุกกลุ่มมีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อเจตคติ ค่านิยม ความเชื่อในช่วงวัยรุ่น ส่วนกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มการเมืองจะมีอิทธิพลต่อวัยผู้ใหญ่
4. สื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร ภาพยนตร์ และอื่นๆ เป็นสื่อกลางในการสร้างเจตคติได้ทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น การลงข่าวในหนังสือพิมพ์เรื่องการได้รับรางวัล หรือการได้รับโทษของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้อ่านมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อบุคคลนั้นๆ ได้ (วิไลวรรณ ศรีสงครามและคณะ, 2549 : 261-262)

6. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอ่าน

6.1 ความหมายของการอ่าน

Zintz (1980 : 5) ได้ให้คำจำกัดความของการอ่านไว้ว่า การอ่าน เป็นความสามารถที่จะเข้าใจความหมายที่เขียนขึ้นมาแต่ละบรรทัด ซึ่งผู้อ่านจะต้องสามารถจับใจความสำคัญจากกลุ่มคำซึ่งสื่อความหมายได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน 2542) ให้ความหมายของคำว่าอ่านไว้ว่า “ ก. ว่าตามตัวหนังสือ ถ้าอ่านออกเสียงด้วย เรียกว่าอ่านออกเสียง, ถ้าไม่ต้องออกเสียง เรียกว่าอ่านในใจ; สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ เช่น อ่านสีหน้า อ่านริมฝีปาก อ่านใจ; ตีความ เช่น อ่านรหัส อ่านลายแทง; คิด, นับ.(ไทยเดิม)

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 21) กล่าวว่า การอ่านเป็นความสามารถในการรับสารจากสื่อต่างๆ เข้าใจและตีความ ได้อย่างถูกต้อง

ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2553 : 49) ให้ความหมายไว้ว่า การอ่านคือการแปลความหมาย หมายความว่า ไม่ว่าจะอ่านนั้นจะเป็นการอ่านภาษาถ้อยคำ (วจนภาษา) หรือการอ่านภาษาที่มีใช้ถ้อยคำ (อวจนภาษา) รวมถึงการอ่านสัมผัสรู้สึก การอ่านธรรมชาติและ การอ่าน

สภาวะธรรมต่างๆ ดังกล่าวเหล่านั้นได้ว่ามีความหมายอย่างไรหรือมีความจริงใด ก็ถือว่าอ่านได้หรืออ่านออก เกิดสัมฤทธิ์ผลของการอ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2550 : 3) กล่าวว่า เมื่อเอ่ยถึงการอ่านควร “การอ่าน” ต้องมีความหมายมาเกี่ยวข้อง คือ ความเข้าใจถ้อยคำที่อ่าน ดังนั้น สิ่งที่ควรเข้าใจในการอ่านคือต้องเข้าใจและสื่อความหมายได้ตรงกับตัวอักษรที่อ่าน ถ้าเป็นการอ่านคำก็ต้องเข้าใจความหมายของคำอ่านประโยคก็ต้องเข้าใจความหมายของประโยค อ่านข้อความหรืออ่านเรื่องราวก็สามารถเล่าเรื่องและสรุปเรื่องได้ถูกต้องตรงกับประเด็นที่อ่าน

จากความหมายของการอ่านที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการอ่าน คือการเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน พิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการสื่อออกมาจากตัวอักษรที่อ่าน และสามารถสรุปใจความ ถอดความหรือแปลออกมาได้อย่างถูกต้องตรงกับเจตนาของผู้เขียน

6.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการอ่าน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 2-3) การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่เด็กจนโต การอ่านมีความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพและการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญในการเรียนการสอน นักเรียนนักศึกษาจะสามารถเล่าเรียนได้เก่งจนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ครูอาจารย์จำเป็นจะต้องอ่านเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถในการสอนอยู่เสมอ...การอ่านอยู่เป็นประจำจะทำให้กลับสมองและความคิดให้เฉียบแหลมเพราะ “การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยพัฒนาความคิด ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักใช้ กระบวนการความคิด (thinking process) อันจะนำไปใช้ในการฟัง พูด อ่าน เขียน หลักภาษาได้ดี”

ในขณะที่เดียวกันคนที่อ่านหนังสือไม่ได้ หรือไม่อ่านจะมีความลำบากมากในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้มีความสุข จึงถูกเอารัดเอาเปรียบต่างๆ นานา ถูกกลั่นแกล้งต่างๆ ได้รับการดูถูกเหยียดหยาม และถูกหลอกหลวงได้ง่าย

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2550 : 6) การอ่านมีความสำคัญต่อการพัฒนาชาติ ประเทศจะพัฒนาได้จะต้องอาศัยประชาชนในชาติที่มีความสามารถในการอ่าน เลื่อนนำความรู้แลความคิดมาพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรือง นอกจากนั้นการอ่านยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองโดยอาศัยความรู้และความคิดจากการอ่านเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต เลือกลงหนทางในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมอีกด้วย

จินตนา ไบกาชูยี (2543 : 58) ได้สรุปการบรรยายของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึงความสำคัญของการอ่านหนังสือว่า

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาค้นคว้าด้วย

วิธีการ อื่นๆ เช่น การฟัง

2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่มีกำกวดเวลาและสถานที่ สามารถนำไปไหนมาไหนได้
 3. หนังสือเก็บได้นานกว่าสื่ออย่างอื่นซึ่งมักมีอายุในการใช้งาน โดยจำกัด
 4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิดและสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน
 5. การอ่านส่งเสริมให้มีสมาธิ มีสมาธิมากกว่าและมากกว่าสื่ออย่างอื่น ทั้งนี้เพราะขณะอ่านจิตใจจะต้องมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ
 6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตนเอง จะอ่านคร่าวๆ อ่านละเอียด อ่านข้าม หรือทุกตัวอักษร เป็นไปตามใจผู้อ่าน หรือจะเลือกอ่านเล่มไหนก็ได้ เพราะหนังสือมีมากสามารถเลือกอ่านเองได้
 7. หนังสือมีหลากหลายรูปแบบและราคาถูกลงกว่าสื่ออย่างอื่น จึงทำให้สมองผู้อ่านเปิดกว้างสร้างแนวคิดและทัศนคติได้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านไม่ติดอยู่กับแนวคิดใดๆ โดยเฉพาะ
 8. ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเอง วินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ด้วยตนเอง รวมทั้งหนังสือบางเล่ม สามารถนำไปปฏิบัติแล้วเกิดผลดี
- กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 7-8) ได้สรุปประโยชน์ของการอ่านไว้ดังนี้
1. เป็นการพัฒนาสติปัญญา ให้เกิดความรู้ ความฉลาด เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในชีวิตจิตใจ
 2. ทำให้มีความรู้ในวิชาด้านต่างๆ อาจเป็นความรู้ทั่วไปหรือความรู้เฉพาะด้านก็ได้ เช่น การอ่านตำราแขนงต่างๆ หนังสือคู่มือหนังสือประกอบในแขนงวิชาต่างๆ
 3. ทำให้รอบรู้ทันโลก ทันเหตุการณ์ การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านจากสื่อสารสนเทศต่างๆ การอ่านสื่อเหล่านี้ นอกจากจะทำให้รู้ทันข่าวสารบ้านเมืองและสภาพการณ์ต่างๆ ในสังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศแล้ว ยังจะได้รับทราบข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง บทความวิจารณ์ ตลอดจนโฆษณาสินค้าต่างๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับความเป็นอยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมของคนในขณะนั้น ๆ
 4. ทำให้ค้นหาคำตอบที่ต้องการได้ การอ่านหนังสือจะช่วยตอบคำถาม ที่เราข้องใจ สงสัย ต้องการรู้ได้ เช่น อ่านพจนานุกรมเพื่อหาความหมายของคำ อ่านหนังสือกฎหมายเมื่อต้องการรู้ข้อปฏิบัติ อ่านหนังสือคู่มือแนะวิธีเรียนเพื่อต้องการประสบความสำเร็จ ในการเรียน เป็นต้น
 5. ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาดี น่าอ่าน น่าสนใจ

ยอมทำให้ผู้อ่านมีความสุข ความเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์คล้อยตามอารมณ์ของเรื่องนั้นๆ ผ่อนคลาย ความเครียด ได้ข้อคิดและยังเป็นการยกระดับจิตใจผู้อ่านให้สูงขึ้นได้อีกด้วย เช่น อนันนิทาน นวนิยาย การ์ตูน เรื่องสั้น เป็นต้น

6. ทำให้เกิดทักษะและพัฒนาการในการอ่าน ผู้ที่อ่านหนังสือสม่ำเสมอเกิด ความชำนาญในการอ่าน สามารถอ่านได้เร็ว เข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ง่าย จับใจความได้ถูกต้อง เข้าใจประเด็นสำคัญของเรื่องและสามารถประเมินคุณค่าเรื่องที่อ่านได้อย่างสมเหตุสมผล เช่น การอ่านบทความ บทความ สารคดี เอกสารทางวิชาการต่างๆ

7. ทำให้ชีวิตมีพัฒนาการเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ ประพฤติดี ประพฤติชอบ ผู้อ่านยอมมีความรู้เรื่องราวต่างๆ มาก เกิดความรู้ ความคิดที่หลากหลาย กว้างไกล สามารถนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้ชีวิตมีคุณค่าและมีระเบียบ แบบแผนที่ดี ยิ่งขึ้น เช่น การอ่านหนังสือธรรมะ กฎแห่งกรรม มงคลชีวิต สู้แล้วรวย ชีวิตประวัติ ผลงานของบุคคลดีเด่น เป็นต้น

8. ทำให้มีมนุษยสัมพันธ์ดีและเสริมสร้างบุคลิกภาพ ผู้อ่านยอมรู้มาก มีข้อมูลต่างๆ สังคมไว้มาก เมื่อสนทนากับผู้อื่นยอมมีความมั่นใจ ไม่ขัดเงินเพราะมีภูมิความรู้ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น เช่น การอ่านหนังสือสุขภาพชีวิต นิตยสาร วารสาร สารสุขภาพ หมอชาวบ้าน หนังสือการสร้างมนุษยสัมพันธ์ เพื่อนที่ดีที่ต้องการ เป็นต้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วันเพ็ญ บุญชุม (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการเรียนแบบร่วมมือแบบ บูรณาการ การอ่านและการเขียนที่มีต่อความเข้าใจในการอ่านและเจตคติต่อการอ่านของนักเรียน ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1. ความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบร่วมมือแบบบูรณาการการอ่านและการเขียน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 2. ความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบร่วมมือแบบบูรณาการการอ่านและการเขียนกับการเรียนแบบปกติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3. เจตคติต่อการอ่านของนักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบร่วมมือแบบบูรณาการการอ่านและการเขียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. เจตคติต่อการอ่านของนักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบร่วมมือแบบบูรณาการการอ่าน และการเขียนสูงกว่าการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วาสนา ไครวัฒนงไชย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่าน และความรับผิดชอบต่อการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบร่วมมือตามวิธีเอสทีเอดีกับวิธีสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

- 1.) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือตามวิธีเอสทีเอดี (การบูรณาการการอ่านและการเขียน) กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู มีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 2.) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือตามวิธีเอสทีเอดีกับนักเรียน ที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูมีความรับผิดชอบต่อการเรียนวิชาภาษาไทยแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 3.) นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยการเรียนแบบร่วมมือตามวิธีเอสทีเอดี ก่อน และหลังการทดลองมีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01
- 4.) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน มีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 5.) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือตามวิธีเอสทีเอดี ก่อนและ หลังการทดลองมีความรับผิดชอบต่อการเรียนวิชาภาษาไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01
- 6.) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู ก่อนและหลังการทดลองมีความรับผิดชอบ ต่อการเรียนวิชาภาษาไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรรณกร หมอยาคี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า

- 1.) นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์มีการรับรู้ความสามารถของตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 2.) นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 3.) หลังการทดลอง นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- 4.) หลังการทดลอง นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กัญญา สิริสุขเศรษฐ์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังการใช้กิจกรรมการตั้งคำถามทั้งโดยรวมและจำแนกตามความสามารถทางการเรียนของนักเรียน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1.) นักเรียนที่ได้รับการสอนจากกิจกรรมการตั้งคำถามมีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น ทั้งโดยรวมและจำแนกตามความสามารถของนักเรียน 2.) นักเรียนที่ได้รับการสอนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมตั้งคำถามมีทักษะการคิดวิเคราะห์ด้านการจำแนกแยกแยะ ด้านการเปรียบเทียบ ด้านการเห็นความสัมพันธ์และด้านการให้เหตุผลสูงขึ้น ทั้งโดยรวมและจำแนกตามความสามารถทางการเรียนของนักเรียน

บุญนำ เทียงดี (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้กลุ่มร่วมมือแบบ STAD กับการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะ ได้ผลการวิจัยโดยสรุปว่า การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือแบบ STAD มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ

สุรัตน์ จรัสแก้ว (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าการฝึกคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องในกระบวนการเรียนการสอน การมีปฏิสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านการคิด และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ประกายจันท์ เหลาอ่อน (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาลหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง จากผลการวิจัยพบว่า 1.) ครูทุกคนรับรู้ว่าตนเองและบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียนสามารถยอมรับเด็กที่นับถือศาสนาต่างจากตนได้โดยไม่มีปัญหาแต่อย่างใด 2.) ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะการข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ และยังขาดการยอมรับว่าศาสนาอิสลามมีความสำคัญเท่าเทียมกับศาสนาพุทธ 3.) ครูส่วนใหญ่ยังพยายามให้เด็กไทยมุสลิมทำกิจกรรมและกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นมาตรฐานในวัฒนธรรมชั้นอนุบาลไทยพุทธ 4.) ครูไม่ได้ช่วยจัด

โอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ วัฒนธรรมของกันและกัน โดยนำศาสนาอิสลามหรือวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม สอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนปกติเลย 5.) ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ ยังไม่ส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางศาสนา

เกสรี สุวรรณเรืองศรี (2542 : บทคัดย่อ) ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ซึ่งจากการทดลองใช้โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ของตนเองและวัฒนธรรมอื่นของนักเรียน บุคลากรในโรงเรียนและประชาชนในชุมชนด้วย

บรรจง ฟ้ารุ่งสว่าง และคณะ (2550 : 2) ได้ร่วมกันทำศึกษา ประมวลองค์ความรู้ใน พหุวัฒนธรรมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลการวิจัย ได้แบ่งเป็น 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 พบว่าการศึกษาของผู้คนในชายแดนภาคใต้วัฒนธรรมที่สืบทอดจาก เชื้อชาติอันเป็นส่วนหนึ่งของภูมิความรู้ของคนในท้องถิ่น ดังนั้นองค์ความรู้ในสังคมจึงบ่งบอก อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่หลากหลายระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และองค์ความรู้ดังกล่าว ในสังคมมีการพัฒนาผ่านระบบการศึกษาในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งรัฐและประชาชนควรมีบทบาท ร่วมกันในกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมศึกษาท้องถิ่น

ประเด็นที่ 2 การศึกษาประมวลองค์ความรู้ท้องถิ่นชายแดนภาคใต้เพื่อสร้าง ความหมายค่านิยมพหุวัฒนธรรมศึกษา พบว่าในสังคมพหุวัฒนธรรมควรให้ความสำคัญกับ การศึกษาอย่างเสมอภาคของระบบการศึกษาอันจะทำให้องค์ความรู้จากท้องถิ่นมีความหลากหลาย และเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมและทำให้แนวคิดพหุวัฒนธรรม ทางการศึกษามีส่วนในการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ประเด็นที่ 3 การศึกษาองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมศึกษา เพื่อการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการศึกษาที่สามารถบูรณาการองค์ความรู้หลากหลายจากพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมอันจะ ทำให้การศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

Robyn M. Gillies, (2002 : 15-20) ได้ทำการศึกษาถึงผลที่ยังเหลืออยู่ของ ประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือ หลังจากได้ให้ประสบการณ์แบบร่วมมือไปแล้ว 2 ปี โดย ทดลองให้การเรียนรู้แบบร่วมมือกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 52 คน และใช้กลุ่ม ควบคุมอีก 36 คน หลังจากนั้น 2 ปีจึงทำการตรวจสอบระหว่างทั้งสองกลุ่มพบว่า นักเรียนที่ได้รับ

ประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือ มีลักษณะที่เป็นด้านบวกของการเรียนแบบร่วมมือมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับประสบการณ์ ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียน มีการควบคุมอารมณ์ได้ดีในการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนยังคงรักษาไว้ซึ่งการค้นคว้าอย่างกระตือรือร้น

Vaughan, W. (2002 : 359-363) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนแบบร่วมมือ ต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนผิวสี โดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้ทดลองได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันแบบร่วมมือในวิชาคณิตศาสตร์ ตลอดภาคการศึกษา และทำการทดสอบนักเรียนในสัปดาห์ที่ 5, 9 และ 13 ปรากฏว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ดีขึ้น

Prince of Songkla University
Pattani Campus